

NIHIL SINE DEO

ANUL VII ♦ NUMĂRUL 27

SEPTEMBRIE 2026
TIMIŞOARA

Fondată în anul 2020

www.revistacununa.ro

CUNUNA

♦ foaie de cultură bănăţană ♦

“Sub lumina haşierească,
Pă largu pământului,
În bătaia vântului,
Fire dulşie omenească,
Graiu blând şi cumpătat
Ca în dulşiele Bănat
Nu mai cred să găsească.”

— VICTOR VLAD DELAMARINA

Periodic editat de ASOCIAȚIA PENTRU VORBIREA BĂNĂȚANĂ

ISSN 2668-9480

ISSN-L 2668-9480

E-mail: **limbabanatana@yahoo.ro**

Tel: 0768113404

www.vorbireabanatana.ro

www.revistacununa.ro

www.arhivagraiuluiibanatan.ro

www.bibliotecabanateana.ro

<http://dictionar.vorbireabanatana.ro>

Punct de lucru: Timișoara, str. Nicolae Ilieșu, nr. 10, ap.1

Colectivul de redacție ♦ Redactor-șef: Vasile Linția ♦ **Redactori:** Cosmin Vatriș, Claudiu Românu, Florina-Ariana Colgia și Sergiu Boian ♦ **Tehnoredactor:** Daniela Areta Voștinar ♦
Redactori-corectori: Cosmin Vatriș și Claudiu Românu

Editura Eurostampa Timișoara

♦ Șie-i dă nou pră la noi ♦

Îi mulțămim lu Dumnezeu că ne-o ajiutat să scriem și să gătam și numărul ăsta și că pucem să vă dăruim *Cununa – foaie dă cultură bănățană* cu numărul 27.

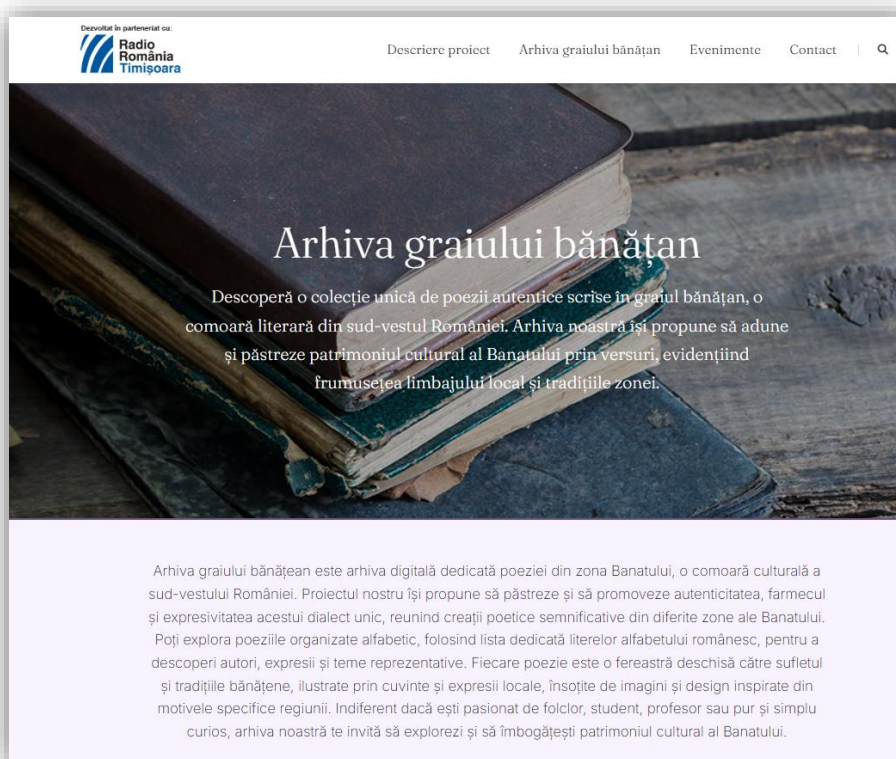
Anu ăsta, Asociația pentru Vorbirea Bănățană o încins o mână dă ajiutor *Festivalului Condeierilor Plugari din Banat*. Așa că, prân ostănele etnologului Maria Mândroane, a consiliului local și al primăriei, la Remetea Mare dânu jugetu Timiș, pă 12 și 13 dânu luna septembrie s-o ținut **ediția a XX-a a Festivalului Condeierilor Plugari din Banat**, o ediție aniversară care o adunat iară oameni legați dă literatură, dă lumea satului și dă cultura Banatului. După două dzăle cu poedzâie, câncec și givan, festivalu o arătat că poveasta condeierilor plugari nu să gată aiși. Baș dacă satu și lumea lui s-or schimbat, să pare că îs copii și cineri care vor să ducă măi dăparce dragostea pântru cuvânt și pântru locurile dânu care vin. Firu nu trăbă să să rupă, și după douădzăși dă ani, *Festivalu Condeierilor Plugari din Banat* merjie măi dăparce.

Gratulăm și le mulțămim școlilor, dascălilor, în frunze cu inspectoracele școlare Timiș și Caraș-Severin, pântru că dau importanță culturii, tradițiilor și vorbirii bănățâne, dovadă fiind toce festivalurile și concursurile care s-or ținut și care urmează să să țină prân Banat. Gratulări și mulțămiri noastre să îngireaptă și cătră copiii și elevii care participă cu drag, cătră părinți și bunici, care-i sprijină, dar și cătră toți ai care să ostănesc să pregătească și să ducă la bun sfârșit manifestările. Fiecare poedzâie spusă în grai, fiecare vorbă bănățană dusă măi dăparce înșamnă încă un pas pântru păstrarea moșcenirii lăsace dă ai bătrâni. Graiu bănățan are viitor atâta vreme cât avem cui să-l lăsăm și șinie să-l ducă măi dăparce!

Arhiva graiului bănăţan aşceptă goşci

Arhiva graiului bănăţan (arhivagraiuluibanatan.ro) îş dăşchige larg poarta cătră toţ ai care îndrăjesc vorba noastră, fie că-s acas în Banat, fie că viaţa i-o dus prân alce părţ a ţării sau păstă hotar, şi-i aşceptă să intre, să şadă o ţară şi să să bucure dă graiu pă care noi l-am căpătat dă la ai dănăincea noastră şi pă care avem datoria să-l duşiem măi dăparce.

Lumea s-o schimbat mult şi să schimbă parcă dă la o dzî la alta, iar astădz *tălfonu*, *calculatoru* şi *internetu* fac parce dăn viaţa noastră aşa cum altădată făşea parce givanu, şădzătorili la care oamini stăceau laolaltă şi givăneau dă căce toace, şi dacă vrem ca graiu bănăţan să rămână viu şi să ajiungă şi la ai cineri, trăbă să-i faşiem loc şi în lumea lor. Acolo unge caută, şicesc, ascultă şi află în fiecare dzî şieva nou, fără ca asta să însămne că uităm dă carce, dă sat or dă vorba bănăţană, şi numa că punim lângă toace aşcea măi o cale prân care graiu nostru poace să ajiungă la oamini.

www.arhivagraiuluibanatan.ro

Arhiva graiului bănăţan îi baş locu vorbirii noastre bănăţâne unge poarta nu să închige sara şi în care poţi intra dă oriunge ieşci. Nu-i bai dacă ieşci într-un sat dăn Banat, într-un oraş dă la capătu ţării, or la dăpărtare dă casă, fiincă vorba bănăţană poace să ajiungă iut acolo unge îi un om care vrea s-o afle, s-o asculce or numa să-ş stâmpere oţără doru dă locurili dăn care o plecat. D-aia, uşa îi dăşchisă *până la părece* pântru toţ bănăţanii, oriunge s-ar afla... în ţară ori păstă hotar.

Șe șicim în numărū āsta?

❖ Gānduri bănățāne 5

- ✓ Claudiu E. Romānu ♦ *Banatu n-are hotar: Zhang și vorba noastră bănățană* 5
- ✓ Cosmin Vatriș ♦ *Vorbiț graiu bănățan. Nu-l daț zuitării!* 8

❖ Poedzāi bănățāne 9

❖ La givan 19

- ✓ Claudiu E. Romānu ♦ *La givan cu etnologul Maria Māndroane* 19

❖ Vorbe bănățāne 28

— Claudiu E. ROMÂNUL ❖ poet, scriitor

Banatu n-are hotar: Zhang şi vorba noastră bănăţană

Claudiu Romănu şi Zhang Xingrui, la Domaşnea - 2026

Îs întâmplări care ne îmbucură pe moment şi îs întâmplări care rămân în mincea noastră multă vreme, fiindcă ne arată că lucrurile în care cregem şi pintru care munşim îş pot găsi drumu baş ş-acolo unge ne-am aşcepta măi puţan, iar una gintră întâmplări s-o petrecut în luna mai gin anu 2026, la Domaşnea, în Caraş-Severin la ediţia a II-a a concursului „Graiul’ sfânt la noi acasă”, unge **Zhang Xingrui**, un copil chinez, vasăzică venit gin China, elev în clasa a II-a la şcoala dân Gătaia, s-o urcat pe bină şi o recitat în grai bănăţan cu atâta pacimă, curaj şi suflet, încât i-o fost lăsat pe oamini juriului cu gura căscată şi o reuşât să căşcijie Premiu I, într-un concurs în care graiu, poezăia şi dragostea pintru vorba bănăţană or fost pusă la loc ge şinstă.

Prof. Daiana Theodora Călin şi Zhang Xingrui

Poveasta lu Zhang îi cu atât măi frumoasă dacă ne gângim ge unge o pornit, fiindcă vorbim ge un copil care vinie gintr-o altă cultură, cu o altă *limbă maternă*, şi care o trăbuit măi întâi să să apropie ge *limba română*, să-i înveţă cuvincili, s-o înţăleagă şi să prindă curaj s-o vorbească, iar după toace ascea o măi făcut un pas, unu pe care poace că mulţ copii bănăţani nu-l măi fac în zăua ge az, şi s-o apropiat dă graiu bănăţan, cu vorbili şi mândreaţa lui, până când o ajuns să-l spună într-o sală plină şi să-i facă pe oamini să-l asculce miraţ. Lângă el, încă ge la înşeputu drumului, o stat doamna dăscăliţă **Daiana Theodora Călin**, care l-o avut alături gin *clasa pregătitoare*, atunşi când givanu gintră ei nu era baş ușor, ge mulce ori, ca să poată să să înţăleagă, trăbuia să folosască *Google Translate*. Şi dacă

punim ge-alături potreaia (*imaginea*) lu copilu care atunși avea nevoie ge traduşere ca să poată givăni și potreaia lu copilu care, numa câțva ani măi târzău, șage pe bina căminului cultural gin Domașnea, și nu numa, și spunie poezăie în grai bănățan, înțălejiem poace măi binie câtă muncă, migală, încregere și dăruire șad în urmă și cât ge mult însamnă un dascăl care nu să mulțameșce numa să-l înveță pe copil o lecție, și are răbdarea să-l ajiuce să prindă încregere în el și să cunoască lucruri noi.

La Domașnea, Zhang n-o venit numa să zăcă o poezăie învățată și spusă gin cap, o venit să arăce, fără ca el să-ș gea sama cât ge însămnat îi lucru ăsta pintru noi, că graiu bănățan poace să tracă gincolo ge hotar, ge limbi și ge culturi, fiincă în clipa în care s-o urcat pe bină nu măi conta că limba lui maternă îi alta, nu măi conta cât ge greu o fost drumu până acolo, conta numa glasu lu un copil care zășea cu drag versuri în vorba Banatului. Iar bucuria juriului și a ălor gin cămin o venit firesc, fiincă era greu să nu fii mirat când vegeai un copil atât ge mic care o spus cu atâta încregere o poezăie într-un grai pe care nu l-o moșcenit ge la părintș sau ge la buniși, pe care o ales să-l înveță.

Prof. Daiana Theodora Călin împreună cu elevii la Festivalul-concurs „Graiul sfânt la noi acasă”, Ediția a II-a, Domașnea - 2026

Pintru noi, ăi care iubim, vorbim și scriem bănățaneșce, lucrurili ascea ar trăbui să însămne măi mult gecât un premiu dat la un concurs, pintru că ge mulce ori ne întrăbăm dacă ăi cineri o să măi vorbească bănățaneșce, dacă o să măi șcie vorbili pe care noi le-am auzât ge la buniși, dacă o să măi șicească poezăilii scrisă ge ăi ginaincea noastră și dacă, pestă ani, graiu nostru o să să măi audă cu așa *dragoste*. Dar atunși când un copil ge naționalitace chineză vinie în Domașnea, să urcă pe bină și câșcigă Premiu I pintru că o recitat foarce binie în grai bănățan, parcă primim unu gintră ăle măi mândre răspunsuri la toace întrăbărilor ascea.

Reușăta lu Zhang ne măi învață șieva, și anume că graiu bănațan nu trăbă numa moșcenit ca să poată fi iubit, fiincă el poace să fie și învățat, gescoperit și dus măi geparce ge un copil care n-o crescut cu givanu bănațan în casă. Și dacă un copil care vinie gintr-o altă cultură o avut drag, răbdare și ambiție să înveță vorba noastră până acolo încât să câșcijie un premiu cu ea, atunși lucru ăsta ar trăbui să ne gea ge gângit taman nouă, bănațanilor, care avem datoria să n-o dăm zuitării, să n-o ascungem și să nu ne rușănăm cu ea.

Îi musai s-o vorbim, s-o scriem și s-o dăm măi geparce la copiii care vin după noi.

Prof. Daiana Theodora Călin și Claudiu Românu

Premiu pe care Zhang l-o căpătat la Domașnea îi răsplata talentului și a munșii lui, dar în space șage și ostăneala lu doamna dascăliță Daiana Theodora Călin, lu care i să cuvinie toată prețuirea pintru răbdarea cu care l-o îndrumat, pintru încregerea pe care i-o dat-o și pintru sufletu pus în educația lui. Drumu ge la un copil cu care givanu să fășea prin traducere cu ajiutoru *tălifonului* până la copilu care lasă o sală plină cu gura căscată atunși când recită în grai bănațan nu să fașie într-o zî și nu să fașie fără multă muncă, dar taman reușăcili ascea ne arată cât ge mândre pot fi roagili atunși când dascălu și copilu merg pe un drum împreună.

Pintru minie, ca om care scrie și poartă drag ge poezăia bănațană și care îș doreșce ca graiu bănațan să nu rămână numa o amincire mândră gespre *lumea ge altădată*, momentu în care Zhang o vorbit la Domașnea o avut o însămnătace aparce, pintru că am văzut înaincea mea un copil care, cu toace că vinie

ge geparce ge lumea în care s-o născut graiu nostru, o reușat să să apropie ge el cu respect, muncă și drag. Și premiu pe care l-o căpătat o fost nu numa o răsplată biniemeritată, o fost și dovada că vorba bănațană încă poace să ajiungă la ai cineri și să-ș afle loc în glasuri noi.

Ge-aia, gin toată inima, îi spun bravo lu Zhang Xingrui, *jios pălăria* pintru curaju, munca și frumuseța cu care o dus graiu bănațan pe bină. Și lu doamna dascăliță Daiana Theodora Călin îi trâmecem gratulări, *jios pălăria* pintru implicare, migală, și pintru felu în care o știut să fie alături ge el încă ge la primii paș, fiincă poveasta lor ne arată că povața făcută cu suflet poace să apropie oameni, limbi și culturi. Pintru noi rămânie bucuria ge a fi văzut cum, într-o zî gin luna mai, la Domașnea, un copil chinez ge numa *clasa a II-a* o făcut o sală întragă să asculce graiu bănațan cu emoție și o arătat, fără vorbe mari, că graiu nostru îi pe mâni bunie și merjie măi geparce!

Mulce gratulări lu Zhang și lu doamna dascăliță Daiana Theodora!

— Cosmin VATRIȘ ❖ poet, scriitor

Vorbiți graiu bănațan. Nu-l dați zuitării!

„Banatu-i o țară-n țară”... Așa or dzâs ai bătrâni.

Șinîe s-o născut, o crescut p-ași, șcie binîe că Banatu’ nu-i numa un loc pră hartă. Îi trăire, îi o inimă curată, o poveastă spusă dă lece și cu multă omenie. Al mări dă lucru pră carie ni li-o lăsat ai bătrâni îi graiu bănațan.

Vorbiți graiu bănațan. Nu-l dați zuitării! – îi o cearie să nie păstrăm identitatea și să nu lăsăm să să piardă o parce dîn șie ni-s.

Graiu bănațan îi aparce dă toce graiurili românești. Mintun cunoști un bănațan după vorbă, după fielu cum povestășce și după cum spunie. Pântru ai viniți dîn alce părți îi tarie șod și griu dă prișieput, dar pântru bănațani îi ca miera dă stup.

În Banat tot îi altă forma, vorbili, cășâli, holgîli și oaminii. Graiu nu însamnă numa givanu. După cum or vorbit ai știut cât dă curat o ghingit omu și câtă ominie o avut. Nu o întărisat pră nime dă ai fost român-bănațan, niamț, ungur, sârb, o țagan, numa musai să fii om dă omenie. Toț or trăit binîe unu cu altu. Nu s-or dușmănit. Așa o ajuns Banatu raiu pră pământ.

În graiu nostru găsăști și cuvince dî la alce nații, dar al mări mult am primit dî la graiu roman, dîn băbăluc. Mulce cuvince samănă cu limba latina.

Acuma tot mări mult s-or zuitat să vorbească vorba bunișilor și a străbunișilor. Ai cinieri givănesc după cum învață dî la *computer* și dî la *televizie*. Îi binîe să șcii să vorbești în mări mulce limbi. Și năincie oaminii or știut să vorbească și niemțășcie, o ungureșcie, o sârbieșcie. Tot îi binîe așa șieva, numa să nu zuităm dulșili grai bănațan.

Puciem să vorbim pră marie, cum nie învață la școală, și să poace să țanîem și dă vorbili bănațanie.

Mulț copii și fecie să rușănă să mai vorbiască în grai bănațan. Asta nu îi numa d-acu. Când părinți noștri or pliecat d-acas, la școli, or lăpădat graiu și or vrut să dzacă lumia că îs domni dă oraș. Poace li-o fost frică să nu fie băjiucuriț. Numa, oaminii cumînt șciu că tăman asta-i frumusața omului: să nu să zăuicie dă ungie o plecat și cum o vorbit.

Ai care mai avem buniși, ar fi binîe să stăm la givan cu ei, până mări îs cu noi. Ar fi binîe să nie spună cum or vorbit ei și să îi înregistrăm. Să îi întrăbăm cum s-or jiucat și șie or cântat.

Să nu băjiucurim pră ai carie folosăsc civince bănațanie. Să fim faloș că nu ni-s *macăr-șinie*, că avem un rai aparce primit dî la ai bătrâni.

Limba să schimbă, asta istănă. Dacă stai să ce socoț, și lumia să schimbă. Numa schimbăria nu însamnă musai să zuităm. Pucem țanie cu noi dulșili grai bănațan.

Oamini buni și muieri bunie, vorbiți bănațanieșce! Vorbiți cu drag și cu fală. Nu-i bai dacă mai sminciți. Dacă noi păstrăm graiu, însamnă că Banatu nu pierce. Banatu nu îi numa o regiunie, îi vorba, mudzâca, jocurili și obișieurili.

Vorbiți graiu bănațan. Nu-l dați zuitării! Dacă noi nu îl vobim, șinîe să-l mări vorbiască?

❖ Poedzâi bănăţâne ❖

Vis dă toamnă

dă Ilie DRAGALINA

Ca frundza-n zbor
Foşnind uşor în vânt,
Aş vrea să zbor
Pră sus prân nor
Dăparce dă pământ.
Şî prântră zări
Să-m fac călări
Dă stăle,
Să calc sfios
Păşând în jios
Cu grijă prântră iele.

Pră munţ cu stânşi
Prân văi adânşi
Să trec,
Mereu plucind
Ca frundza-n vânt
Cu şoimii să mă-ntrec...

Şî când pră plai
Să lasă strai
Dă şeaţă,
Io să scobor
Dă sus, dân nor,
Cu toamna reşe-n braţă.

Toamna la sat

dă Claudiu E. ROMĂNU

Tot măi mult nouri să lasă
Pistă sat, pistă pamânt...
Trosnesc lemnii în casă
Şî ge toamnă şî ge vânt.

Satu-ş schimbă iar culoarea
Cu aor ge prin fâneată –
Şie mândră-i chicită valea
Într-un galbăn plin ge viaţă!

Trec argaţi pe ogoare
Ge la fiu pană la tată;
Şî zâc toţ, cu faţa-n soare:
„Mândră îi toamna bogată!”

Zâua-m pare tot măi mică
Pitulată-n scăpătat
Ca-ntr-un cuib ge rândunică –
Paşie pistă-ntrăgu sat.

Cu potrele gin poveşti
Şie mândru-i a' nost pamânt –
Anotimp să-l tot trăieşti...
Şî ge toamnă şî ge vânt.

Uica Lae şî «Intărnietu»

dă Florica GOANȚĂ

Uica Lae, blăstămatu,
S-o găngit măi astă vară
Să împrăşcie-n tot satu
Vorba, cum că să însoară.

— Păi cu şinie? (întrăbară
neamurilii măi dân scurt).
— Am aflat o domnişoară
Şî la ea vreu să mă mut.

— Unge? Cum? Întrabă Nae,
Văr întâni cu uica nostru.
Şinie ce-o prostât, mă, Lae,
Dă îţ punie-acu căpăstru?

— Şinie îi? Îi traba noastră,
Nu vă dau io sococeală.
Asta nu îi grija voastră,
Îi o trabă personală.

O făcut şeginţă scurtă
Cu copilu şî cu nora
Şî le-o spus că el să mută
La domniţa Teodora.

— Şinie boală-i doamna asta?
Îl întrabă nora-nşiet.
Şinie Ț-o adus năpasta?
— O vinit pră *Intărniet*,

Şi să şciţ că n-am ruşânie
Baş în faţă să vă spun
Că prăstă vro patru dzâlie
Vreu cu ea să mă cunun.

Să fac nuntă nu să cage,
Dar să prigăciţ o masă
C-am trâmies *imeil* la toace
Neamurilii lu mireasă.

S-adună vro patruşnoauă,
Cam atâta m-or răspuns...
Dar măi punieţ un scamn-doauă
Ca să fie îndajius.

Stau copiii şi să uită
La el, ca la chip şioplit:
— Bace-o, Doamnie, dă şcătulă
Că mulţ oameni o prostât!

Şinie-i ăsta: Intărnietu?
Că îi noadă şi-i dăznoadă
Parcă-s duş cu linghişpiru.
— Poace-un drac îş bag-o coadă

La ai dă-ş blezgoaie ochiu
Dă gimniaţa, dă cu zori,
La şcătula cu gigiochiu
Dă ce faşe să ce-nsori.

.....

(După patru dzâlie)
Uica Lae, în costumu
Dă la Paşciu dă anţărţ,
Cocoleşce ca niebunu
Prân lăduţă la cregent.

Să întoarşe, să şiuşeşce,
Să împiegică d-un scamn,
Suduie, boscorogeşce,
Cată pacla cu doan.

Ochii-i zboară pră fereastă
Şi rămânie ca dă stană!
Dănăincea căşî-aşceaptă
O znămenie dă cocoană.

Lângă ea, vro câţva flentări
Să zgâmbaie făr-ogină.
Unu-i faşe vânt cu cecări,
Altu o pringe dă mână.

Unu-o trajie, altu-o Țânie,
Parc-ar fi pră rotobile.
Nişi nu şci, să duşe-ori vinie?
C-arie 180 dă chile.

Asudată-ş şcerjie stropii
Care-i picură pră frunce...
Bietu Lae cască ochii
La muierea cât un munce

Mereor, iesă la poartă;
Parc-ar vre să piară-n vânt.
Ş-o auge pră năroadă
Cătră noru-sa dzâcând:

— *Eu sunt doamna Teodora*
Şi îl caut pe domnul Ghină.
Dumneata cine eşti? Nora?
Ori eşti poate o vecină?

Am venit să ne cunoaştem
Şi să-l iau la mine-n târg,
Împreună o să renaştem,
Vai, ce bucurie... Ah, plâng!

(Uica Lae):
— Măi muiere, fii cumince,
Sama c-ai smincit vro casă!

— *N-am smintit. Ți-aduci aminte
C-ai promis să-ți fiu mireasă?*

*Sâ răpiege, îl ia-n brață
Și îl țucă franțuzășce.
Bietu Lae, tras la față
Sâmce cum îngălbinește.*

*Să dăspringe dân strânsoare
Și să dă un pas năpoi.
Parcă viege-o arătare,
Parcă viege un strâgoi.*

— *Tu-tu-tu ești Teodora?
Păi nu ești ca în potrele!
— Aaa...în poze este nora
Unei prietene de-a mele.*

*Mi-a promis că mă ajută
Să-mi gădesc și eu bărbat,
De-aia nici nu mi-am pus poză
Doar vezi și tu cum arat!*

*Haide, fi băiat cuminte
Și invită-mă în casă.
— Măi muiere, tu n-ai mince,
Nu ce viedz cât ești dă grasă?*

*Să ce pot țânie la minie
Trăbie să tai dân păriece.
O nu viedz că lângă cinie
Mi-s ca un pui dă bribiece?*

*Suie-ț ortașii-n mărșână
Și dușeți-vă dân sat
Că io, Lae a lu Ghină,
Nu-ț pun șlaieru pră cap.*

*Să întoarșe și să dușe
La șcătula cu belele,
O răgică, 'i fașie crușie
Și dă cu ea dă poge...*

— *Ptui, bātu-l-ar Sfânta Crușie
Pră ăl care ȣ-o pus numie!
Gimineața să n-apușie
Ăl dă ce-o adus pră lumie.*

*M-am făcut dă răs cu cinie,
Cu purtarea me prostască.
Șinie măi fașie ca minie,
Tot ca minie să pățască!*

Baba Floare

dă Ionel IACOB BENCEI

*Baba Floare dântr-un sat,
Dă la noi dă prân Banat,
O rămas fără bărbat
Că săracu o crepat.
O murit dă moarce bună
După șie-o zăcut o lună.*

*Moș Ludaie dân Jăbel,
Văduv dă trii ani și el,
Baș o vrut să să însoare
Ș-o găsi pă baba Floare.
După șe s-or înțăles
Căț crițari măi au în ghes,
S-or plăcut ș-or zâs că bună
Le-ar fi viața împreună.*

*Dară moșu nărăvaș,
C-o trăit și la oraș,
I-o zâs babii cam așa:
— Ei, dă muiere io ce-oi lua,
Dacă tu mi-i îngrijă
Atunși când m-oi becejă,
Dă ești bună gospodină,
Dacă lucrui și-n grăgină,
Dacă pui fierturi pă masă,
Dacă ai grijă dă casă,
Tu să curiț oalilii
Și să-m perii ȣoalilii.
Baba zâsă: — Fii pră pașie,
Că io toace ȣi le-oi fașe.*

Ba măi mult io pot să fac,
Văd grozav să bag în *ac*
Aşa fără ochilari
Că am ochii încă tari.
— Babo, io mă cam grăbesc,
Şi aş vrea să prăbălesc
Dă-i aşa cum ai zâs tu,
Haida, dar, cu minie-acu
Ca să hotărască soarta –
Uice, Floareo, colo poarta...
Io în mână am un *ac*
Ş-uice, dragă, şe-o să fac.
Acu-n poartă când îl pun
Şi atunşia când îţ spun
Că l-am pus, tu să ghişeşti
Unge-i pus. Dă nimereşti,
Dâintr-o dată, draga mea,
Dă muiere io ce-oi lua.

Şăge baba şi aşceaptă
Până punie *acu*-n poartă
Ca şi la *ciric în buc*.
Zâşe moşu dă sub nuc:
— Spunie drept, acuma-l vedz?
— Moşule, ce rog să credz;
Orşâcare mi-ar fi soarta...
Acu-l văd, dar nu văd poarta.

Toamna la Făjet

dă Ioan MANZUR

Rujina-n ochi dă toamnă fărâşului căştanii,
Cad frunză pă sălia petalelor dă flori,
Trecuce baş aşa cum trec şi anii
Şie lasă-n păr mămuca dă ninsori...

Calc pă spinarea frunzălor bătrânie,
Şe s-or lăsat să s-oginească pă pământ,
Pierduce-n poala frigului şie vinie
Când parcu-ş punie ţoală dă arjint...

Rujina toamnei abace păstă minie
Şiopor dă frunză-n legănări dă vânt...

Şi dân căgelniţa Prebunului Părince
Tămânea ploii spală lacrimi pă pământ.

Cătră şieruri

dă Mona VLAI

Cată, Doamnie, sus în Rai,
O grăgină-aleasă,
Că să mută taica meu,
N-are plaţ dă casă.

Lasă-i, Doamnie, un voreţ
Ş-o ţăr dă ogor,
S-aibă cuce şi o coasă,
Furcă şi topor.

Punie-i, Doamnie, un pic dă vie
Şi v-o doi, tri pruni...
S-aibă-n Rai vin şi răchie
Ca-n anii ai buni.

Cheamă-i, Doamnie, tăţ veşinii
Ai dă i-or fost draji,
Şie îs duş şi ei în şieruri,
Să-i fie ortaşi.

Ai grijă, Doamnie, să aibă
Pită albă, bună,
Că mălai o tăt mâncat...
Sărăşie-lună...

Măi şieva, Doamnie, Cie rog
Cată-i un lămpaş,
Şi nişcie uloi dă lampă
Cie rog să-i măi laş!

La ochet s-aibă lumină
Pă după firang,
Când o fi şi vremea ei,
S-o aşcepce-n prag,

C-or trăit ani şapciezăşi
Cu chiu şi cu vai,

Lasă-i, Doamnie, împreună
Şi-n casa dân Rai.

Satu meu dă altădată

dă Ştefan PĂTRUT

Îţ scriu când m-aduc amince,
scriu cu inima curată,
că-m caut anii şi pr-a mei,
satu meu dă altădată!

Îm vin gânduri dăspră tăce,
îm vin gânduri dân dăparce.
Parică ieri am fost în cinie,
astădz, iaca, îţ scriu carce...

Scump ţ-o fost numilii tău!
Holdă-n griuri îngropată!
Tu-ai fost raiu pântru minie,
satu meu dă altădată!

Coala albă-n strâmbe slove
mâna me trugită-o-mparce.
Gânduri mă poartă pră uliţ
ş-uice, d-aia îţ scriu carce...

Anii petrecuţ în cinie
scriş pră vro grindă zuitată,
or fost aoru dân lume,
satu meu dă altădată!

Lumea te m-o fost otaru,
şcint dă tăţ, dă mince plin!...
Îmblam pră uliţa noastră,
dă la Costa la Mărcin...

Nu-m pringe nişi vremea paşu;
talpa me prân prau crepată
n-o sâmţât friptoarea verii,
satu meu dă altădată!

N-am sâmţât brumilii toamnei
şi nişi jieru ierni la rând;

tăce le-am trecut la binie
şi tâmplace oareşcând...

Drumuri care să-mpărăngă
prăstă vremea aplecată.
Unge m-oi fi pierdut drumu,
satu meu dă altădată?!

La operă

dă Petru ANDRAŞ

Fata mare, Măgdălina,
Măritată-n Cimişoara,
O făcut o fată-n zâua
Dă Sâmpetru, vineri sara.
La o săptămână după
Şie o ieşât dân spital,
Ca să-m văd şi io nepoata
Am luat trenu personal
Dă şinşi fără un furtari,
C-am vorbit la tălifon
Să vină la şapce-n gară
În calea me, cuscru Ion.

Nepoata? Îi o mândreaţă
Că-ţ vinie s-o mânşi dân ochi!
I-am pus fir roşu dă lână,
La mână, să n-o giochi!

A doua zî, jineri-miu
(S-o-nvoit dă la sârvişi)
La o grăgină dă vară
M-o omenit cu opt mişi
Şi-ntr-o căfană măi mică,
Zăşe metări măi la vale,
Am beut cu pai *ţitron*
D-ăla fain, dă *portocale*,
Dânr-un păhar dă uiagă.
Dar cum era cam şiobit
Ca să nu mă tai la gură
Or pus paiu, m-am găngit!
Dup-aia am mers la mozii,
Numa nu m-o baş plăcut

Că doi s-or ȣucat prea mult
Ba ş-altşeva or făcut,
Că i-am spus: — Țuși-vă mama,
Haida să plecăm măi binie,
O nu vez că ăi dân mozii
N-au niși un pic dă rușânie?

Am fost și la operetă
Că s-o pus pe capu meu:
— Îi „Văduva veselă”,
Mamo, n-o să-ț pară rău.
Cum nu prișepeam șiie cântă,
Dup-o vreme-am ațâpit.
M-o trezât un cot în coastă,
Băsamcă am hârconit.
Când văzui, buzumenită,
Că pă bină ninjie tare
Străgai: — Audo-minie, Doamne,
Mi-s numa-n șiupag și poale.
— Linișce! Zăsără ăia
Dă era pă lângă minie!
Cred și io, cum să îț pesă
Dacă ești îmbrăcat binie.
Jinierili m-o șopcit:
— Nu ce spăria în taină,
Afară-i binie și cald
Numa pă bină îi iarnă!

În Cimișoara măi vin
Ori dă căce ori apuc,
Dar la OPERĂ și MOZII...
Să mă tai, nu mă măi duc!

Crușea răsfirată

dă Ioan VĂCARIU

Iar mă-nvăluie septembrie,
Iar or rujiti castanii.
Împăcat cu toace așcea,
Mereuț în număr anii.

Anii vin și trec întruna,
Obrazu-m să tot zbârșeșce,

Cinereața-m, viața toată,
Mi s-o cam scurs pântră jejce.

Iar mă nădăi az la satu
Care m-o pornit în lume,
La pământu șiie-m ascunge
Tata, mama ș-a lor nume.

Șinie să mai pomenească,
Șinie-o floare să le ducă
Dacă-a lor urmaș, bătrânu,
Așcea nu le măi apucă?

O zoitare dă când lumea
Baș și dân mormânt ne pierge.
Putrăzâtă-i dă tot crușea
Răsfirată-n iarba verge.

Mă caltă vântu

dă Ionel PEIA

Zădarnic cumpăna fântânii
Mă ceamă tainic în trecut,
Zădarnic bace vântu-ntruna
Să trec pă unge-am măi trecut;

Zădarnic bace vântu-ntruna
Învolburând prau pă drum,
Crezând că în găsășce urma
Șe s-o pierdut, nu șcie cum...

Cu adieri mângâietoare
Mă caltă-n crenjili dă dud
Și pân băgrinii șe-s în floare
Crezând că poace mă ascund.

Mă caltă aprig fluierând,
Pă soare și pă lună,
Pământ și ape măturând,
O vorbă să-m măi spună...

Nu-ș poace a imagina
Unge-am putut dispere,

Că-ntădăuna mă găsa
În lumea asta mare.

Mă caltă-apoi pân cimitir,
Zdrelindu-ş umerii dă cruşi
Sperând să măi apuşe-un fir
La umbra groasă dă sub nuşi.

Mă caltă-nşet cotrobăind
Pă vechili poceşi
Şî parcă îl aud strâgând:
„lonele, unge ieşci?”

Ca altădată i-aş răspunge
Şî i-aş ieşi în drum,
Dăjeaba însă, nu m-auge
Dă unge mi-s acum.

Zărind o cruşe măi răzleaţă,
Şicind, nu-i vine-a crege,
Rămas aşa, cu ochii-n şeaţă,
Speranţâli îş pierge.

C-un jeamăt şî cu lacrimi grele
Pornind ca o tornadă,
Zburând spre lună şî spre stele
Nimic nu vre să vadă.

Să-ntoarşe, cruşa să o zmulgă,
S-o piardă în pustie,
Ca nimenea şî nişiodată
Dă ea să nu măi şcie...!

Când Septembăr vinie-n sat

dă Gheorghită BREBENAR

Când Septembăr vinie-n sat,
Să vege prân grăgină
O grămadă ge culori
Pline ge rujină.

Galbinie şî roşu stâns
Şî cam aplecace;

Aşcea-s sămnili ge toamnă
Când vine în sace.

Cum-necum, mie mi-i dragă
Şî cu ea trăiesc,
Când îi să aprind căzanu
Şî mă cherchelesc!

Numa cu muierea-i bai,
Nu vre să prişeapă...
Cu căzanu faşi răchie,
Nu să fierbe apă!

Când Septembăr vinie-n sat,
Toace-s ale bunie,
Când anu o fost pogan
Şî ne-o adus prunie.

Când n-avem, atunşi îi bai,
Suduim toţ prunii.
Când în casă nu-i răchie,
Îi sfârşătu lumii!

Câncec dă unu sânгур

dă Marius MUNTEANU

Cucurudz muşcat dă brumă,
Calu meu dăspotcovit,
Drumu ăsta unge duşe?
Dă pră el ne-am rătăşit.

Dăsplăcită bace ploaia
Calu meu, dă şe ţi' greu?
'Neş c-ai duşe-n greabăn norii
Şî pă nori un curcubeu.

Cucurudz 'necat în bură
Calu meu, dă şe ce frânji?
Dacă m-aş uita mai binie
Aş vegea că şî tu plânji.

Haida, hai că-i neagră noapcea
Unge oare ne-om ascunge:

Şine şcie, mai ajiunjem
La sălaşu dă nişiuenge...?

Bace moarcea la fereastă

dă Pătru CHIRA

Bace moarcea la fereastă,
Mai să-m spargă şolocatu,
Şî o-ntrabă pă nevastă:
Unge ți s-o dus bărbatu?

*Că îl caut d-o lună-ntragă
În zădari... Nu-i dă găsât.
L-o ascuns în pod vro nană
Or pământu l-o-nghițat?*

— L-ai căutat şî la căfană?
Poace doarme-n şanț *la gropi*,
Or s-o dus la căce-o nană
Să-i descânce dă geochi.

Ş-o pornit moarcea urâtă
Să mă cauce mai dăparce,
Cu spinarea gărbovită
Şî c-o coasă lungă-n space.

M-o găsât privind grințicu
Imălos şî plin dă prau
Şî m-o zâs: *Gata-i cu traiu...*
Spală-ce, ca să ce iau!

— Stai oțâr să găt răchia
Care m-o ugit în vas,
Că mi-i greu, bat-o pustia,
Altora ca să o las.

Să ce-ajut! Mă-ngeamnă moarcea.
Şî i-am dat o dămijeană,
Ca să-i fac şî morți parcea
Şî să-m fie dă pomană.

Să înșeapă veselăia
Baş așa cum scrie carcea...

Când gătat-am cu răchia,
Mă-mbătai şî io şî moarcea.

Az, dă ploaie or dă ninjie,
Cântă zălili dân laută,
Iară moarcea bea dă stânjie
Şî d-atunşi nu mă mai caută.

Iar s-or rujinit ocheti

dă Sergiu BOIAN

Iar s-or rujinit ocheti,
Toamna-n minie să scoboare,
Sâmt iar bruma gimineți
Cum îm creşce sub pişioare.

Şî păşasc p-a toamnii urme
Tăt măi greu, dar nu m-abat,
Că-m vin dorurili turme
Şî mă poartă cătră sat.

N-am măi fost dămuit să fiu,
Toamna să-m aşcearnă patu
Unge frundzâli mă şciu
Şî m-aşceaptă să-m văd satu.

Ca un glas plin dă rujină
Să auge, parică, vântu;
Mă străgă, n-are ogină –
Io păşasc şî țuc pământu...

Am ajiuns. Toamna mă strânjie
Ca un cleşce şî mă lasă –
Plâng şî io şî satu plânjie
Şî tăt drumu până-acasă.

Sus pă şier să vege-un nor

dă Dorina GREK

Sus pă şier să vege-un nor,
Pă minie m-o prins un dor:
Cum mă aşcepta odată
Săraca buna me în poartă.

M-așcepta cu masa plină,
Să mă plimbe prân grădină...
Tare mult m-o îndrăjit,
Cu minie s-o făloșat.

Pă jene lacrăma-i pica
Și duioasă în zâșea:
„Treși acuma pân la minie,
C-ai măi vrea și n-ai la șinie!”

Mă treșe-un fior gi jăle
Gi doru bunișii mele.
Prunii suspină în drum –
C-am venit n-am cui să-i spun.

Mă-ntorc cu drag acas la minie

dă Florin VÂȘCU

Mă-ntorc cu drag acas' la minie,
Că mi-i dor, satule, dă cinie.
Ești tot frumos, dar ce-ai schimbat,
Nu mai străluși ca altădat'...
Or trecut vremuri și anii s-or dus
Și mulce dân ște-or fost acuma nu-s.
Pă drumu mare îi asfalt acum,
Nu mai îi prau și mulce gropi pă drum.
În ulițali-alalce, până-n vale,
Îi plin dă căși pustii și plațuri goale.
Și niși la minie-acasă nu-i mai nime,
Acuma-i goală... o rămas pustâne.
Nu îi mai mama să m-așcepce-n poartă,
Nărbdătoare iară să mă vadă.
Niși tata meu, ște-atâta o trugit,
Nu-i măi niși el... dămuit s-o prăpăgit.
Nu-s mai niși maica și niși taica, bunii mei,
Și casa parcă plânje după ei.
Mi-amincesc c-odată eram toț,
Dă la bătrâni și până la nepoț.
Stăceam cu toți la casa mică-n cuină,
Și la mâncare, dar și la hogină.
Dar toț s-or dus... acuma-s întră sfinț.
Mă duc la ei când vin acolo, la morminț;
Mă-nchin și le aprind o lumânare

Și-m amincesc cu drag dă fiecare,
La căce le-or făcut odată pântru minie,
Cât s-or trugit numa să-mi fie binie.
Mă duc prin sat și vreau să mai gășăsc
Vrun cunoscut ca să mai givănesc,
Da-i tare greu, că nu mai ai cu șine.
Mulț nu mai îs... pră-ai noi nu știu pră nime.
Nu-i ca pră vremuri, când stăceam
Pră banca dă la drum și givăneam.
Vorbeam dă una-alta, căce toace,
Ne dăspărțam doar când să fășea noapce.
Merg mai dăparce, nu mai șad,
Bisărica bătrână vreau s-o vad.
Intru în ea ca-n orișe dată,
Mă minunez că-i năschimbată.
Or trecut ani ș-acum îi tot frumoasă,
Ea mi-o rămas mereu a doua casă.
Acolo-ai mei, micuț, m-or bocezat
Și tot dă mic... moșu' la cor m-o luat.
Și-m amincesc pră vremuri cum era,
Când cânta coru', cum măi răsuna...
Și câtă lume o putut să vină,
Cât creginșioș erau... că era plină!
Merg la altar s-aprind o lumânare
Și pomenesc pră rând, pră fiecare,
Pră toț ai mei care s-or dus
La Dumnezău, în șeruri sus.
Și mă gângesc mereu ște-am fost,
Ș-acum, la mine-n satu' meu, mi-s gost.

Mândra mea...

dă Cosmin VATRIȘ

Dragu-mi dă ochii tei,
Că frumos ce uiț cu ei,
Ochii negri ca tășiuna;
Vino, mândro, vin-acuma!

Ochii tei ca două mure;
Inima mi-i tot la cinie!
Vină, mândră, vină-vină,
Vină, vină și-m dă gură!

Fie sară or gimneată,
Eu ghincesc la a ta faţă,
La guriţa tea a dulşie...
D-ângă cinie nu m-aş duşie.

Tu eşci, mândro, tot şie am,
Al mai scump al lumii dar.
Tu eşci floarea măi aleasă,
Ş-acuma a mea mireasă!

Gând dă toamnă

dă Maria MÂNDROANE

Toamna asta-i cu fason
Când să sloboage prăstă sat;
M-am prins bumbii la viston
Ş-am plecat la colindat.

Merg pră geal să întrăb vântu
Cât măi stă copil cumince,
Fâncă-n gând mi-am prins avântu
Ş-aş merje tot înăince...

Codru drag năgejgea-ş pierge,
Să văd păsării-n stol,
Părăsându-ş casa verge,
Pregăcice-s naocol

Pântru drumu dăpărtat.
La izvoare mă opresc,
Io mereu le-am ascultat,
Dar astăz bolborosăsc.

Parcă ş-ar dori să spună
Că s-aşcerne vreme grea
Şî malu i să-ncunună
Cu scăieţ şî iarbă rea!

Vuieşce la greu pădurea,
Dăzgolită şî săracă;
Frundză moarce şî săcurea
Râşcăie, toacăne... sacă!

Plec la vale pră ogaş,
Că-i pustâni şî-n gându meu;
M-opresc câta la sălaş,
Fânc-aişi mi-i al măi greu.

Părăsât dă moş, părinţ,
Dar încă dorit dă minie,
Şăd dă veghe şî cumiņţ
Poieţâli vechi dă bârnie.

Parcă plâng şî parcă şier
Să le-ajut, că nu măi pot,
Că să îmburdă sub şieri,
Nu măi au nişi şciump, nişi locot...

Toamna-n sat şî ea tuşăşce,
Nu-i măi cald şî nu-i măi binie,
Parcă nimic nu-i prieşce,
Cu oasâli ei batrânie.

Vinie prăstă casă iarnă,
O primeşci, că n-ai şe faşe.
Să ce-nfofoleşci cu haină,
Lângă foc mâncând pogaşe.

— Claudiu E. ROMÂNUL ❖ poet, scriitor

La givan cu etnologul Maria Mândroane

Îs oameni care nu numa că strâng poveșcili satului, le și poartă cu ei, le dau mări geparce și le pun în sufletu ălor care vin gin urmă. Oamini care știu să asculce o vorbă spusă ge un om bătrân, să vadă într-o casă veche mări mult gecât nișce zăduri și să înțaleagă faptu că într-un câncec, într-un obișiei or într-o vorbă ge gemult șage pitulată căceodată o lume întragă. Un așa om îi doamna Maria, *etnolog*, *cercetător* al satului bănățan și, vreme ge mult ani, *muzeograf* la Muzeul Satului Bănățean gin Timișoara. Pași gin Ciclova copilăriei or dus-o cătră lumea satului cunoscută îngeaproape (*cercetată*) cu răbdare, cătră oameni, tradiții, povești și obișieiuri, dar și cătră generațiile cinere, pe care le-o apropiat ge cultura Banatului.

Printră cinerii care s-or format pe lângă doamna Maria mă număr și eu. În cenaclu am învățat nu numa să scriu ori să spun o poezăie, și să mă uit altcum la lumea gin care vin, să ascult vorba bătrânilor și să înțaleg că graiu, satu și obișieiu nu-s lucruri rămasă în urmă, is lucruri pe care avem datoria să le dușim cu noi mări geparce.

Și fiindcă givanu nostru îi gespre sat, grai și rădășini, l-am lăsat să curgă tot în vorba noastră bănățană. Eu întrăb așa cum să vorbeșce la minie în sat, la Domașnea, și doamna Maria Mândroane is adușe vorba și amincirili gin Ciclova dumnaei. Că graiu nu-i la fel în tot Banatu: gintr-un sat în altu să mări schimbă căce-un sunet, căce-o vorbă, dar taman gin vorbili mulce îi vinie frumusața.

Ge-aia, givanu ge az nu-i numa un *interviu* gespre mesăria lu un etnolog, îi o întoarșere cătră Ciclova ge altădată, cătră copilărie, cătră sat, cătră anii petrecuț printră oameni și mărturii, dar și o privire cătră noi, așcia ge astăz, care am primit o moșcenire și trăbă să șcim șiie fașiem cu ea.

C. Românu: — Care-s oamini gin copilărie care v-or rămas mări apăsate în suflet? Șie vorbe, povești ori învățăături ge la ei purtaț și az cu dumneavoastră?

M. Mândroane: — Am crescut apropiată dă baba și moșu, la sălaș, dă oamini bătrâni, cu sălașali veșinie, și dă ai câțva copii care, ca și noi, merjeau la sălaș. Merjeam împreună după șiie vineam dă la școală, cu cărțali în straiță, și învățam după oi...

Era o lume veche, lumea sălașelor, tare diferită dă lumea dîn sat. Oamini erau sfătoș și buni povestitori, iar io nu mă mări săturam să-i ascult. Cântam, la rându meu, dă răsuna gealurile și tot aiși, foarte dăvreme, pă la 13 ani, o început și cochetăria mea cu poezăia.

Învățam pă dă rost poezăili lu Eminescu, Coșbuc și, mări târzău, Goga, Minulescu, Macedonski, Șt. O. Iosif... Cre' că m-am format, într-un fel, într-o lume cu totu diferită dă aia pă care o oferea satu și nu prea sământam cu fecili dă vârsta mea.

Mă cățaram prân tăț pomii, chiar și în anii adolescenței, și eram în stare să reșit și să cânt șiasuri întrăji. Baba mă cam obliga să fac lucru dă mână și eram ascultătoare, dar mie mult mări mult mi-era drag să șicesc. Niși dă la lucru nu mă dăgeam în lături și ajutoram acasă cu tăț șiie puceam.

C. Românu: — *Cum să vorbea în casa în care aț crescut? Graiu satului era șieva firesc, dar când aț înșeput să vă daț sama că vorbili ascea, pe care oaminii le zășeau poace fără să să gângească la ele, au o valoare care trăbă păstrată?*

M. Mândroane: — În casă să vorbea doar graiu mumii. Baba nu avea școală, dar era d-o *inteligentă* nativă extraordinară. Șcia mulce lucruri și, măi ales, țanea cu sfîntănie la obișeiuri și la rituarili în care mă iniția pas cu pas, ca cinără care să le preia și să le ducă măi dăparce.

Îmi plășea tare mult s-o ascult, că șcia o mulce balage, cânceșe vechi; avea un *umor* care binedispunea pă toată lumea... Învățășelu dân minie prelua tot, încât și astăz le măi șciu, așa cum le-am învățat dă la baba.

Moșu avea și el *umor* și îi plășea să șicească. Ca tăț țarani dă Banat, avea clasăli elementare și îi plășea, în timpu liber, să înveță lucruri noi. Merjeam cu ei pă la praznișe... Și, Doamne, șe-mi măi plășea! Acolo, bătrânii givăneau dă toace: întâmplări dân război, istorisări ale satului, șozăanii și vorbe dă duh, cânceșe...

O lume închisă într-o povastă!

C. Românu: — *Dacă puniț az Ciclova copilăriei lângă Ciclova ge acuma, șie sâmtăț că s-o schimbat ăl măi mult? Și șie vă îmbucură că încă s-o păstrat?*

M. Mândroane: — Toace lucrurili s-or schimbat! Când am plecat dân sat, la 20 dă ani, am lăsat o lume colorată dă bătrâni, buni povestitori și meșceri, oamini legaț dă datu și continuitatea satului. Pă bătrânii ăia i-am pierdut măi întâi, în frunce cu moși mei, și lumea mi s-o părut măi săracă.

Când măi ajunjeam prân sat, vegeam golurili și mă dureau... Îi căutam mereu pântru givanu lor, iar pă mult nu am măi apucat să-i reîntălesc. Pă urmă, părinți or luat locu moșălor, dar și dân rândurili lor tot

dispar cu fiecare dăscinjere dân sat și vine, în rocirea firească, și vremea noastră...

Și toace s-or schimbat, iar șe vinie nou nu vinie totdeauna cu lucrurili ale măi bunie. Generația cinără nu măi îi ca noi, iar evoluția adușie uniformizare. Computeru și telefoanili or apropiat satu dă oraș. Obișeiurili atât dă bogace înăincie or măi rămas puțâne și ele, măi mult pântru felu lor *distractiv*, nu ca o *integrare* a ritului în natură, fiind lipsăce dă mesaju dă atunși.

Dar, baș ș-așa, mă bucur și sustân păstrarea unor obișeiuri ale satului, prăcum *colinda copiilor, iarna, Fășancu, Focu dân Mormince dă Joia Mare, Mătcălau, Nigeia, praznicu căși*.

C. Românu: — *Ge unge o pornit drumu cătră etnologie? O fost un moment anume în care v-aț dat sama că lumea satului nu numa că trăbă iubită, trăbă și cunoscută, înțăleasă și păstrată?*

M. Mândroane: — Drumu spră etnologie o fost în minie d-acolo, dă la sălaș, când baba mă băga în obișeiuri mândre, precum „slobozātu apelor”, „Corasta vașilor”, sărbătoarea dă la Sfântu Gheorghe, cu trasu colașilor în strungă, cu pregăcitu praznișelor...

Pă urmă am plecat d-acasă, în dorința mea neștrămutată dă a deveni poetă, scriitoare și cântăreață... Săta vremii o șiernut șiie trăbuia să rămână. În facultace m-am reîntors la dragostea dântăi: obișeiurili și tradiții satului. Am aflat, imediat după absolvire, muzeul și posibilitatea dă a mă dezvolta specializat în cultura populară.

Doctoratu o dășăvârșat științific înclinații ascea native, iar io am putut să pun în valoare tăț șe șciam, numa pă alce criterii. Și az, la pensionare, încă cred că sacele trăbă „dăzmorțăce”, readusă în lumină. Asta mă fașie ca, prân acțiuni populare, să pucem aduna cineri împrejur, să-i sensibilizăm, să-i

învăţăm şi să nu lăsăm să ni să piardă identitatea locului.

C. Românu: — *După atâta ani în care aţ umblat prân sace, aţ stat ge vorbă cu oamini şi le-aţ ascultat poveşcili, şie v-o învăţat satu bănăţan gespre om, lucru pe care nişio carce nu vi l-ar fi putut spune?*

M. Mândroane: — Nicăori nu-i măi binie ca acasă! Rădăşina vie a strămoşilor m-o alimentat sufletu, trupu şi viaţa. Merg acasă să mă încarc *benefic*, să iau contact cu natura în care am crescut şi care m-o trasat primili direcţii. Merg încă la sălaşu care măi există.

Coliba veche am dus-o la Muzeul Satului, unge lucrăm. Or rămas pă loc ale două poieţ, părăsăce şi ruinate, dar pântru mine îs încă un liman viu. Merg la mormânt să-i întâlnesc pă ai draji, plecaţ...

Îi aşa o legătură tainică întră lucruri, natură şi anii dân amincirili comune... Cred că ne asămănăm cu *elefanţi* care, atunşi când trăbă să pleşe în lumea fără dor, să întorc la locurile în care or trăit, într-o înfrăţare sfântă cu locu care i-o dat.

Cu oamini satului givănesc şi acu, chiar dacă îs alţi. Unii chiar mă înţăleg, baş dacă *pasiunea* mea pântru vechi întră în total *dezacord* cu fuga lor după lucruri noi, materiale, bani şi pucere...

Suflitu rămânue oaza care-ş şere *climatu* potrivit ca să poată exista. Aşa că, în timp şie alţi construiesc vile, io visăz să las în urmă muzee, cărt şi toace acţiunili pă care d-o viaţă le-am tot făcut, prăcum baba mea făşea anual toace ritualurile pă care şi ea le-o moşcenit.

Ne roim prân viaţă, dar duşiem cu noi datu şi talantu primit, dacă am apucat să-l cunoaşcem şi să-l dospim în noi...

C. Românu: — *Aţ fost multă vreme muzeograf la Muzeul Satului Bănăţean.*

Şie-o însămnat pintru dumneavoastră locu asta? O fost numa un loc ge lucru ori, cu vremea, o ajiuns un fel ge-a doua casă?

M. Mândroane: — Muzeul o devenit casa mea, o altă etapă a sălaşului în care am trăit, a satului dân care am plecat dăstul dă dăvreme. Riturili şi miturili adusă dân sat or trăit în minie şi în noua mea lume. M-or ajiutat să ajiung să fiu un lucrător fidel şi conştiinşios, să pot transmise aşcea valori, să adun în juru meu, prân acţiuni potrivice, mult oamini iubitori dă cultură populară şi dă meşceşuguri, măi ales copii, suflecele ălea frumoasă care pot fi frământace uşor.

C. Românu: — *Gin toace drumurili făcuce prn Banat, gin întâlnirili şi givanurili cu oamini ge pe sace, îi vreun om ori vreo întâmplare care v-o rămas atât ge aproape ge suflet încât n-aţ putut s-o zuitaţ nişi până astăz?*

M. Mândroane: — Mulce şi draji. Căutărili mele dă *specialitate* m-or purtat prân mulce sace dân Banat, dar şi dân ţară. Şi, cum să spunie, fiecare sat are obişeurili lui, chiar dacă există o linie comună, poveşcili lui şi, măi ales, oamini lui îs diferiţi.

Legăturili sufleceşci creace m-or purtat cu gându spră ei, chiar dacă ne-am dăspărţat. Poveşcili lor îmi reveneau măi tot timpu în mince, mă inspirau, m-or făcut să scot până în prezent opt volume dân culejerili dă la ei: dăscânceşe, cânceşe vechi, caiet dă cătănie, numărături, Căncecu Zorilor, cânceşe bătrâneşci...

Ecoul lor nu s-o stâns nişi după 30–40 dă ani. Încă îmi apar înaince chipurili lor, *asemuindu-le* tot timpu cu nişce muşienişii izvogitori dă lumină vie, scursă întră ei şi noi, dă la zăgirea lumii. Fără tainili şi bucuriili lor dă a givăni, m-aş fi sâmtăţ foarte săracă...

C. Românu: — *Când pleacă gintră noi un bătrân care șcia povești, cânceșe, obișieiuri, vorbe vechi și rostu satului, șie să pierge, ge fapt, odată cu el? Și cât gin lumea asta măi pucem păstra dacă nu nie grăbim s-o ascultăm?*

M. Mândroane: — Cu fiecare bătrân care pleacă dătră noi să pierge o lume în care ș-o adus picuru dă suflet, înflorind-o, ca măi apoi să ne-o transmită și nouă, fiecărui după pucerea dă a înțăleje.

Io am știut să ascult și am cules un *florilegiu* dă suflet, pă care, la rându mieu, să-l pot da cinerilor, ălor care vin, prân viu grai, legat dă acțiuni populare, ori în scris, prân culejerili dăpră care am vorbit.

Bagaju îi la noi, dar felu dă a transmice îi o artă: cum șcii să atrăji, cum sensibilizez, cum fași să rămână și să transmită măi dăparce valorili autentice...

C. Românu: — *Pă lângă lucru ge etnolog, aț scris și scrieț poezăie și proză în grai bănățan. Ge unge vine nevoia asta ge-a punie lumea satului nu numa în studii și cărț, dar și în poezăie ori poveastă? Șie puceț spunie printr-o poezăie în grai și nu s-ar pucea spunie la fel într-o scriere în limba literară?*

M. Mândroane: — Graiu o curs, precum sânjele, prân tăt șie o fost viu *fîinței*. Înăince dă limba literară, copilu satului să trezășce pă lume cu limba mumii, cu graiu. Az ni să pare șod copilașu care glăsuieșce așa frumos graiu lui d-acasă, da io, ca prunc, niși nu șciam să vorbesc literar. Limbaju ăsta să formează treptat și greu...

Mi-amincesc că, la 20 dă ani, pă când plecam la Reșița, la oraș, am avut mari dificultăț cu *adaptarea*. Și atunși am scris io, ca răzbunare, primu meu roman în grai. Nu mă puceam *dezbăra* nișicum dă vorbirea dăn satu meu, chiar dacă am făcut un liceu. Limba, gângirea și sufletu aveau altă pârcie,

la fel cum lumea munșitorească dăn capitala dă județ nu să potrivea nișidăfel cu purtarea mea dă fată cumince, crescută în bună-cuviință și omenie...

Graiu mumii să *imprimă* asemeni unui *xerox* și rămânie în *demisol*, chiar dacă treși prân școli. N-am zuitat nimic, nișiodată, iar în exercițiu scrisului nu m-o fost dăloc greu să trăc la a măi neaoșă și naturală formă dă vorbire: graiu.

Nișiodată n-am scris literar cu ușurința cu care scriam poezăia graiului. Era în revărsarea asta dă bucurie, lumină, căldură, regăsire, tandreță, curățănie... Avea răcoarea izvorului curgând dăn munce. *Debitu* nu o slăbit prân ani; dămpotrivă, o găsât mereu *rezerve* pântru a-i atraje și pă alfi, pântru a forma și a transmice, la fel ca și în cazu obișieiurilor tradiționale.

C. Românu: — *Când scrieț în grai, gin șie să nașce măi întâni o creație: gintr-o amincire, gintr-un om întâlnit cândva, gintr-o vorbă auzată, gin doru ge lumea satului ori gintr-o întâmplare care nu vă dă pașe până n-o puniț pe bucata ge urcie?*

M. Mândroane: — Poezăia graiului să nașce dăn bucurie, dăn *nostalgie*, dăn dor, dar și dăn regret, dăn vina că ți-ai părăsât locu care ce-o dat, dăn nevoia revenirii...

Trăirili îs *complexe*, cu atât măi mult cu cât ce leagă în direct dă copilărie, dă cinereță, dă oamini draji, dă prieceni și dă bătrânii satului, dă păsări, animale și flori.

Givanu cu natura o fost și rămânie prima grilă care mi-o insuflat nevoia dă verge, dă răcoare și dă pașie. Pomu, izvoru, muncele — *centre sacrale* dă unge zboru îi întotdăuna posibil...

C. Românu: — *În poezăili și proza dumneavoastră, cât îi amincire agevărată și cât îi lumea pe care o zăgeșce scriitoriu?*

M. Mândroane: — Lumea reală îi *fundamentu* prân care trăirili construiesc o *cetate*.

C. Românu: — *Pintru dumneavoastră, când scrieți în grai, îi numa un act ge creație ori îi și un fel ge-a salva vorba lu o lume care, mereu, să schimbă?*

M. Mândroane: — Toace la un loc: bucuria creației, nevoia dă a salva și transmite generațiilor mări cinere savoarea și valoarea limbii d-acasă, ca o marcă dă identitate.

C. Românu: — *Anu ăsta, Festivalu Condeierilor Plugari o ajiuns la a XX-a ediție. Douăzăși ge ediții însamnă o bucată ge istorie culturală a Banatului. Dacă nie uităm în urmă la toți oamini care i-or trecut pragu, la condeierii care poace nu mări is printră noi și la cinerii care or venit gin urmă, și cregeți că s-o clăgit, ge fapt, în ășcia douăzăși ge ani? O fost numa un festival ori s-o zăgit, înșiet, o punce întră o lume care să stânjie și una care trăbă s-o ducă mări geparce?*

M. Mândroane: — Îmi plase să cred că o fost mări mult dăcât o punce. Punceă să poace rupe, dar zădu țane, întărește *cetatea*.

Noi am avut continuitate neîntre-rupă dă 150 dă ani și m-am bucurat dă suflet să pucem dușie Fenomenul condeierilor pă culmili lui ale mări înalce, fiincă, în ai 25 dă ani dă la reconstituirea dă la Oravița și până la a XX-a ediție a Festivalului Condeierilor Plugari, tă șe și-or dorit odinioară condeierii, fără să să fi putut împlini, s-o realizat în răstimpu ăsta.

Ș-or dorit o casă, un muzeu al lor, și l-or avut, împreună cu o *expoziție* sau mări mulce, toace cu obiecele lor. Ș-or dorit o arhivă, prân care să li să salveze documence, ziare și manuscrise, și or avut-o. Ș-or dorit salvarea unor manuscrise care altfel s-ar fi

pierdut, nefiind încă publice, și *dezideratu* s-o împlinit. Ș-or dorit un cernaclu care să adunie și să formeze cineri. Ș-or dorit un festival care să le poarce numili și iacătă că și ăsta să desfășoare, readucându-i în atenția publică.

Noi, continuatorii, am arătat că pucem renaște chiar și dă șienușă, fiincă prân Dumnezău tă să poace!

C. Românu: — *După douăzăși ge ediții, și cregeți că trăbă să rămână neschimbat la Festivalu Condeierilor Plugari și și trăbă dus mări geparce pintru ca și ai care vin să să regăsască în el?*

M. Mândroane: — Fenomenul trăbă să rămână neschimbat în structura și mesajul lui, dă pă parcursu ălor 150 dă ani dă viață. Schimbările care *survin* să petrec în conformitate cu timpurili pă care le trăim și în funcție dă mărșu comunităților săceși.

Devenit *simbol* și *emblemă* dă identitate românească, ne raportăm la el ca la un fenomen istoric. Inteligența și iluminarea țaranului bănațan și român, în general, is menice să dovegească continuitatea noastră pă ăst pământ, patriotismu și vechimea rădășinii neamului, în Grăgina Maișii Domnului.

Noi deja ne-am adaptat mărșu și dăschigerea festivalului spră generațiile cinere, făcând, în fapt, și fășeau mereu și condeierii veterani: prân cineri porț solia mări dăparce. Materialu pus az la dispoziția lor, documencele păstrace dă înaintaș și adusă în lumină prân publicații pun în fața generațiilor care vin după noi un bogat material. Banatu o avut nărocu să poată dărui istoriei viitoare un unicat în lume!

C. Românu: — *Ge-a lungu anilor, aț adus aproape ge lumea asta și mult cineri. Ge și aț sâmfăt că nu-i ge-ajiuns numa să*

*păstrăm ție ne-or lăsat bătrânii, ție trăbă să-
i așăzăm lângă ei ție pe ai care vin gin urmă?*

M. Mândroane: — Cinerii formează un canal dă transmicere al valorilor noastre românești. Pântru ăst colț dă țară, Carașu, unge s-o constituit fenomenul, ție pântru Banat, în general, unge dă la reconstituire o ajuns pă culmili ale mări înalce ale *existenței* lui, ideea dă unicat nie dă dăschigere nu doar națională. Latura internațională a festivalului crește în dimensiune.

Sorti dă izbândă ai fenomenului is dat ție dă dăschigerea asta. Schimbarea să poace resămți asupra formei dă manifestare, nu asupra structurii, pântru că ție o reprezentat la constituirea lui rămânie emblema *românismului*: țaranul bănățan luminat, patriot ție dornic dă *progres*.

C. Românu: — *Cenacul pe care l-ați coordonat ție-l condușiet o fost pintru mult gintră noi un loc ge formare. ție ați căutat într-un copil ori într-un cinăr care venea pintru prima dată înaintea dumneavoastră cu o poezăie, o poveastă ori o înșercare ge creație? Talentu, dragostea pintru lumea asta ori dorința ge-a învăța?*

M. Mândroane: — Totdăuna am înșercat să văd într-un cinăr *talentu* lăsat în el dă Dumnezău. Uneori îl dăscopăr în cadru multor festivaluri, dă la masa dă jurizare, așa cum o fost ție cazu tău; alceori pare că el venea spră minie, căutându-ș drumu.

Nimic nu-i întâmplător, fiincă totdăuna, în dorința noastră dă a ne arăta talentu ție înclinația, avem nevoie dă șineva care să nie ajiuce să nie cunoașcem ori să nie redăscoperim. Lucrurili curg așa, în voia lor; nu pot fi forțate. Mult chemaș, puțâni aleș... Talentu ni-i dat, dragostea să cultivă când sufletu bun ție fașie loc dă creștere, iar dorința d-a învăța ajiunje firească acolo

unge ție determinare. Să fii încurajat înșamnă un mare pas înainte.

Când mesajul tău, timid la înșeput, gășășce o porțiță dăschisă, *stimulii* creației cresc, dorniși dă mări mult. Asta nu înșamnă, dăsigur, că acolo unge ție cazu nu trăbă să apliși ție o corijare.

Dacă în *procesul* creației să porneșce dă start cu ideea aia, plină dă fumuri, că „ești al mări bun”, că „le șcii tu ție le poți pă toate”, ție nu accepș ideea că nime nu să nașce valoric păstă noapce, dacă nu poți înțăleje că talentu înșamnă dăopotrivă muncă, sacrificiu ție șlefuire prân exercițiu ție lecturi bogace, ție mult mări înțălept să nu investești timp ție dăruire într-un demers golit dă sens. ție is exemple mulce în Cenacul „Tinere condeie”, dă care fași străgare.

C. Românu: — *Eu mă număr printră cinerii care s-or format în preajma dumneavoastră. Când vegeș, după ani, că un copil ori un cinăr căruia i-ați dat poveță continuă să scrie în grai, să recite, să adunie vorbili bătrânilor ori să facă lucruri pintru cultura bănățană, ție sâmtăș? Sâmtăș că o parce gin ostăneala dumneavoastră merje mări geparce prin ei?*

M. Mândroane: — Sâmt, da, că misia mea înfloreșce prân voi, că mi-s pă drumu continuități. Într-o zi, tot șineva dăntă voi va avea menirea să preia *ștafeta*.

Da, vreu dăntă sufletu ca tu, format în cadru cenacului, să ieș în față, să preiei ție să duși mări dăparce mesajul al bun. Asta nu înșamnă nișidăcum retragere, ție doar dorința dă a punie în lumină oamini dă valoare, cineri, care cândva pot fi *liderii* fenomenului unicat.

C. Românu: — *Cum ție vegeș pe ai care vin gin urmă? Să înștrăinează ei ge tradiție ori poace noi, așcia care vrem s-o*

păstrăm, n-am găsât întotdeauna limba și calea prin care să ajungiem la ei?

M. Mândroane: — Mulce lucruri să schimbă în *era tehnicii avansate*. Condeieru scria, în răstimpu dânră munșili agricole, cu plivaisu pă piecetu dă arcie pă care-l purta la el; dacă nu avea plivaisu la îndămână, întipărea poezăia în gând și sara, la mucu lămpii, o refăsea ori o scria altfel...

Az nu măi pucem vorbi niși dă plug, niși dă plivais ori condei. Urmași or sărit deja păstă mulce etape, dar condeierii șciau că *societatea evoluează*.

Spunea condeieru-filozof Ghiță Bălan Șerban, cu mult înainte, că-i firesc să privim înainte, să evoluăm, da să nu ne piergem pă drum valorili culturale care or format *coloana vertebrală* a țării: satu, țaranu, cu valorili purtate dă el dă la înșepu lumii.

Pucem vorbi d-o schimbare a formei, nu a conținutului. Omu să schimbă az cu viteza vântului; pomu, ca *axis mundi*, să înalță spră șier, dar rădășinili rămân acolo, în locu unge s-or fixat și or dăinuit pântru generații întrăji...

C. Românu: — *Uneori să spunie că graiu îi „vorba bătrânilor” și că ai care vin n-o să-l măi vorbească. Dumneavoastră, după atâta ani petrecuț aproape ge lumea satului, cum vegeț viitoru graiului bănățan?*

M. Mândroane: — Tăt dăpinge dă felu în care noi, ai care az scriem în grai, șcim să-l apărăm prân acțiuni populare, prân festivaluri, concursuri dă creație și recitare în grai.

Tăt șie s-o petrecut în ultimii ani în Caraș-Severin – festivalu dă poezie în grai dă la Măru, Domașnea – în Timișoara și localităț dânră Timiș, în măi mulce licee dânră Timișoara, la Remetea Mare, ba chiar și la Arad, pă lângă festivalu veteran dă poezie în

grai dă la Bocșa, dovegeșce că ni-s pă drumu al bun.

Prân urmare, dăschigerea spră poezăia graiului înșamnă *familiarizarea* măi bună cu graiu mumii și continuitate în cadru aștor manifestări, prân șezători și cenecluri gâncite ca formare și clăgire a graiului dă mânia.

Tăt stă în continuitatea asta. Mesaju să transmise, iar creativitatea, plecând dă la felurili care is – și is la ora actuală mult poet ai graiului, pă lângă clasișii deja cunoscuț – is caută propria-ș cărare...

Da, aș vrea să fiu *optimistă*, chiar dacă mulce cuvinte și expresii ale graiului or dispărut dânră *fondu activ* și or trăcut în *fondu pasiv*. Asta, în mare parce, *grație* intrării *masive* în grai a cuvântului scris, literar, și a mulțâmii dă *neologisme* care nu să adaptează la grai așa cum să făsea înainte vreme.

Într-un cuvânt, graiu mumii să subțâiază odată cu dispariția bătrânilor care-l *performau*. Generația dă mijloc și aia cinără racordace la *computer*, *telefonie mobilă* și *inteligență artificială*, or pierdut foarte mult dânră curjerea neaoșă.

Semnalul dă alarmă o fost deja tras, iar lupta noastră îi cu atât măi grea pântru revenire și *sensibilizare* prân savoarea și dulșeața autenticului...

C. Românu: — *Lumea cinerilor ge astăz îi lumea tălifulonului și a internetului. Pot lucrurili așcea, care par atât ge geparce ge satu românesc, să ajungă taman un mijloc prin care graiu, poveșcili și obișeiurili noastre să meargă măi geparce?*

M. Mândroane: — D-abia d-aiși înșepe greul, dar și provocarea. Dăconectarea dă la lumea asta care pare fără sfârșăt, în care *tehnica* omoară și *uniformizează*, reconectarea la natură, la tradițiiili satului, la câncecu și jocu popular,

revitalizarea graiului... d-aiși înșiepe reconstrucția.

Talantu poace fașe diferența întră ăi dotaț pântru *tehnologie* și ăi care pot privi *retroactiv*, iubitori dă literatură, dă istorie, dă etnografie. Lideru ori mentoru unor grupări, indiferent că vorbim dă șezători populare, cenacluri, festivaluri ori întâlniri dă suflet, trăbă să șcie și să poată să atragă și să insuflă cinerilor toace valorili satului intrace într-un con dă umbră.

O vizită la o școală îț scoace în față cineri curios și dorniș d-a experimenta altșeva dăcât șie vād și deja șciu. Adunându-i laolaltă, vorbindu-le dăspre valorili noastre *ancestrale*, măi ușor *accesibile* fiindcă îs mereu la îndămână, nu rămâi fără rezultatu scontat.

La o vârstă frajedă, copilu poace fi ușor mogelat, dăscoperit, îndreptat spră șie i să potriveșce ăl măi binie. Și copilu ăla, odată șie înțăleje că îi important, că fașie altșieva dăcât ăialalt, primeșce *motivație*, vre măi mult.

Mijloașele pântru reconstrucția lui îs ușoare: copiii au mereu nevoie dă mogele. Dacă ești poet în grai, dăruindu-i o carce ori scriind o carce pă înțălejeria lui, ți-l apropi, îl înveț să șicească, să rostească graiu într-un concurs, într-un festival. Dacă are norocu să să facă remarcat, l-ai câșcigat. El însuș poacie dăveni un mogel pintru colegii lui, fiindcă a recita poezăia graiului, și măi mult, a crea, însamnă să-ț crească aripi...

C. Românu: — *Șie trăbă să facă familia și școala ca un copil să nu să rușănieză că vorbeșce ca bunișii lui și să sântă că vorba lor îi o parce gin șinie îi el?*

M. Mândroane: — Să încurajeză graiu d-acasă, învățat dă la buniși ori părint.

Niși dascălii să nu-i sfăgească în școală atunși când vor să vorbească în grai.

Dâmpotrivă, plecând d-aiși, să *investigheze* ușurința unei exprimări măi bunie prân *limbaju savuros*, colorat. Am întâlnit dascăli care refuzau exprimarea asta, nerealizând că, dă fapt, ei stăvileau pornirea spontană și libertatea unei exprimări mult măi aproape dă matcă.

C. Românu: — *Îi riscu să ajiunjiem să vorbim gespre tradiție numa la festivaluri, să îmbrăcăm costumu popular pintru căceva șiasuri și dup-ăia să nie întoarșem la o viață în care tradiția nu măi are loc? Unge să gată tradiția vie și unge înșiepe aia făcută numa pintru spectacol?*

M. Mândroane: — Tradiția s-o subțaiat foarte mult în anii dă democrație. Dân dorința intrării în Europa, dăși noi ni-s în ea dă veacuri, să renunță prea ușor la sufletu locului care ce-o dat, ăl loc care odinioară mustea dă mit, rit, poezăie, dacini și câncec.

Bătrânii țaneau dă tradiție așa cum țaneau dă religie, dă natură și dă izvoru dător dă viață. Baba mea n-o renunțat nișiodată la portu ei, așa cum s-o instituit în zonă, sub influența șvăbească: šiupag ori bluză, poale, sucnă la space și catrință-șorț în față. Așa o trăit și așa o vrut să pleșie în lumea fără dor.

O fost generația care o măi purtat ăst fel d-a să îmbrăca. Portu ăla o dispărut odată cu ea. Obișeiurili dă naștere, nuntă, înmormântare or dispărut dân momentu în care nu s-or măi făcut în casă, și la restaurant ori la casa mortuară. Cu *excepția* câtorva obișeiuri *spectaculoase*, tradițiiili dân lumea sacelor s-or pulverizat.

Graiu, odată cu dispariția bătrânilor care-l folosau în toată frumuseța lui, nu măi are savoarea și coloritu dă acu căceva decenii. Extrem dă mulce cuvince, *locuțiuni* și *expresii* or ieșât, prăcum am măi spus, dân

vocabularu activ, iar păstă un deceniu ori două vor dispărea și dân *vocabularu pasiv*.

Îs cuvintele pă care ni le reamincim, le auzăm întâmplător ori le măi regăsăm prân glosare. Bătrânii dă acuma, reveniț la sat prân pensionare, trăiesc cu tăliveru în față și cu tăliferu *celular* în mână. Cuvintele dă care îș măi aduc amince îș puținie și golice dă sens, văzuce ca șieva învechit, prăcum tă învechice îș și obiecele păstrare prân pod ori prân vrân orman măi dosât.

Tăt să aruncă, fiindcă-i vorba aia: „Merjem în rând cu lumea dă acuma, nu cu rânduierile care or fost și care nu să măi poartă, nemaifiind trăbușioasă...”

C. Românu: — *Acuma, când priviț în urmă la anii petrecuț printră cărț, la muzeu, la festivaluri, prin sace și, măi ales, printră oamini, șie sâmtăț că v-o rămas ăl măi aproape ge suflet?*

M. Mândroane: — Dorința dă a mă reîntoarșe la rădășină și mulțămirea că, prân mulce acțiuni culturale, am putut readușie în lumea satului valorile tradiționale și ne adușeau atâta fală altădată...

C. Românu: — *Dacă aț pucea să vă întoarșeț printru o sângură zî în Ciclova copilăriei, în lumea aia care az trăieșce măi mult în amincire, unge v-aț dușie prima dată și pe șinie aț vrea să măi întâlniț?*

M. Mândroane: — La sălaș m-aș dușie, numa că lumea aia care s-o dăschis prântru mine ca un Rai nu măi îi.

Și atunși m-am găngit așa: să aduc sălașu acasă, în sat... Trăind o viață prân tradiție și profesând prân ea, acuma, la pensionare, când nu măi pot merje la Muzeul Satului, vreau să pot adușie muzeul la minie, iar în cadru lui să pot refașie lumea și atmosfera dă altădată.

Să fie o dăschigere, o reconstituire a tuturor valorilor printră care am trăit și pă care nu le-am părăsât nișiodată...

C. Românu: — *După o viață în care aț adunat mărturii, aț scris, aț țânut poveșcili oamenilor și aț înșercat să puniț în sufletu ălor cineri dragostea printru lumea asta, dacă ar fi să lăsaț generației noastre numa o sângură învățătură, șie ne-aț spunie?*

M. Mândroane: — Aș spunie că nu îi nimic măi sfânt ca **rădășina**. Ea ce *conturează*, ce creșce și îț dă aripi. Natura dân noi și natura dă lângă noi, în *armonia universală*. Pământu, omu și șieru arată, în mic, Sfânta Treime. Tăt dân jur înfloreșce prân ele.

C. Românu: — *Și, la urmă ge tot, dacă ar fi să numiț un sângur lucru, șie n-aț vrea să să piardă nișiodată gin lumea bănățană?*

M. Mândroane: — Firesc, graiu bănățan, dânr-un ansamblu și ne poace fi dezmembrat: câncec, joc, tradiții.

❖ Vorbe bănăţane ❖

Exercițiu: Cum să spunie în graiu bănăţan?

Dragi copii, transformați următoarele cuvinte din limba română învățată la școală în graiu bănăţan vorbit în localitatea voastră. Dacă nu cunoașteți un cuvânt, întrebați un dascăl, un bunic, un părinte sau un cunoscător al graiului.

Nr.	Limba română învățată la școală	Grai bănăţan
1	Pâine	
2	Prăjitură	
3	Cozonac	
4	Nuga	
5	Creion	
6	Caiete	
7	Scrisoare	
8	Fotografie/imagie	
9	Poveste	
10	Stradă	
11	Curte	
12	Prispă	
13	Cartof	
14	Porumb	
15	Mâncare	
16	Lingură	
17	Farfurie	
18	Găină	
19	Pisică	
20	Porumbel	
21	Porumbiță	
22	Alee	
23	A vorbi	
24	A uita	
25	Coridor	
26	Noroi	
27	Frumos	
28	Amuzant	
29	Magazin	
30	Iaurt	

Vă încurajăm să descoperiți cuvinte și expresii specifice localității voastre, să le notați așa cum sunt rostite și să le explicați înțelesul.

Alcătuiți câte o propoziție folosind cuvintele descoperite în grai bănăţean.

Recomandăm cadrelor didactice să desfășoare periodic asemenea activități la clasă.

POEZIA ZILEI

ÎN GRAI BĂNĂȚAN

Scanează codul QR
și citește poezia zilei!

revistacununa.ro/poezia-zilei/

Citește „Cununa” *online*

prin scanarea codului:

